

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Kutatótársak!

Már csaknem fél évezrede annak, hogy 1528-ban megjelent Magyarország első nyomtatott térképe. A készítőjéről nem sokat tudunk. Annyit tudunk csupán, hogy egy bizonyos Lázár volt, aki Bakócz Tamás esztergomi érsek mellett látott el titkári teendőket. Műve mindazonáltal felbecsülhetetlen értékű. Csodálják művészettörténészek, forrásként nagy becsben tartják a térképészek, nyelvészek, történészek és természetesen a földrajztudósok is.

A 16. századi térkép a kor színvonalának megfelelő pillanatfelvétel tájról és társadalomról. A természeti környezetet, az emberek által lakott településeket, valamint az ember gazdasági tevékenységét az elmúlt 500 évben egyre pontosabban tudjuk ábrázolni. A magányos polihisztorok kora persze már régen lejárt. Akik manapság térképek készítésére adják a fejüket, hatalmas mennyiségű adatból dolgoznak, munkájukat pedig a legmodernebb műholdas technológia is segíti.

Magyarország Nemzeti Atlasza történetének prológusát a szinte Anonymushoz hasonló homályban maradó Lázár írta. Örökségét azonban az elmúlt évszázadokban mindig ápolták. Az új és újabb magyarországi térképek és atlaszok történetében pedig az 1960-as években kezdődött teljesen új fejezet, amelyben a Magyar Tudományos Akadémia is fontos szerepet játszott. 1967-ben jelent meg a *Magyarország Nemzeti Atlasza* első kiadása. Ezt és azóta az összes újabb kiadást támogatta az MTA, alapvetően Földrajzi Bizottsága révén. Volt arra is példa, hogy az Akadémia éppen hivatalban lévő elnöke – 1989-ben például Szentágothai János – szerzett kormányzati támogatást a második kiadáshoz. Az atlaszsal kapcsolatos munkálatokat az elmúlt évtizedekben az MTA akkori Földrajztudományi Kutatóintézete

koordinálta. Ez az intézet, illetve igazgatója, Kocsis Károly akadémikustársam kezdte meg másfél évtizede az új kiadás előkészítését, amelynek nyomán aztán 2009-ben napvilágot látott az angol nyelvű *Hungary in Maps*, illetve 2011-ben a *Magyarország térképekben* című kiadványok. Ezeket az MTA által kiadott, kisméretű atlaszokat követte aztán a *Magyarország Nemzeti Atlasza* harmadik kiadása. Ennek első, *Természeti környezet* című kötete az akkor még mindig az MTA-hoz tartozó Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földrajztudományi Intézetében készült. A 2013-ban elindult munka előkészítő munkálataihoz kezdetben csak az MTA nyújtott anyagi forrásokat. Később kormányzati támogatást is kapott a kiadványon dolgozó kutatócsoport, így öt évvel később, 2018-ban az MTA és az Emberi Erőforrások Minisztériuma megállapodásának köszönhetően angolul és magyarul is megjelenhetett a kötet. A harmadik kiadás következő, *Társadalom* című kötetének munkálatai már 2018 őszén megkezdődtek a Földrajztudományi Intézetében, amely – mint tudjuk – a kutatóhálózat többi tagjával együtt 2019 szeptemberétől a Eötvös Loránd Kutatási Hálózat, jelenleg a HUN-REN részeként működik. Ez utóbbi tényről függetlenül, de az előzményekre való tekintettel, mint majd két évszázada fennálló nemzeti intézmény, az MTA is magáénak érzi *Magyarország Nemzeti Atlaszát*. Az atlasznak ugyanis önmagán túlmutató jelentősége van: nem csupán egy tudományterület különböző részterületeit művelő, kiváló szakemberek tevékenységének atlasz alakban és digitálisan is elérhető megjelenési formája, hanem kordokumentum és nemzeti szimbólum is egyben.

Szép példája az összefogásnak is, hiszen az *Állam és nemzet* című, ma bemutatandó kötet a korábbihoz hasonló széles körű szakmai összefogással valósult meg, 18 szerkesztő, 53 fejezetszerző, 64

térképszerző, több tucat térképész, szakmai és nyelvi lektor kiváló munkáját dicséri. A *Magyarország Nemzeti Atlasza* különös fontosságát átérezve az elmúlt években nem csupán a kiadó intézmény és kiemelt stratégiai partnere, az adatbázis túlnyomó részét biztosító Központi Statisztikai Hivatal – munkájukat közfeladatként végző – munkatársai, hanem több egyetem és a HUN-REN több kutatóhelyének munkatársai is nagy lelkesedéssel, önzetlenül vettek részt ebben a – bízvást össznemzetinek nevezhető – vállalkozásban.

A kötet angolul is megjelenik, és örömmel mondhatom, hogy szintén ma tartjuk a hivatalos bemutatóját az atlasz *Természeti környezet* című kiadványa második, átdolgozott kiadásának is.

Kedves Közönség!

A Kárpát-medence változatos szépségeit és gazdag múltját nem könnyű statikus oldalakon ábrázolni. Az *Állam és nemzet* című kötetet forgatva mégis megelevenednek a tájak és az őskortól egészen a közelmúlt parlamenti választásaiig járhatunk be képzeletben teret és időt. Bízom benne, hogy a kiadvány hozzájárul a Kárpát-medence és azon belül országunk és nemzetünk múltjának, Magyarország közigazgatásának, politikai viszonyainak, nemzetközi kapcsolatrendszerének jobb megismeréséhez.

A Magyar Tudományos Akadémia nevében köszönöm a népes szerkesztői, szerzői gárda minden egyes tagjának a kötet elkészültéhez nyújtott áldozatos munkáját. A 16. századi Lázár kései utódaiként az akkori térképhez hasonló jelentőségű földrajztudományi eredménnyel gazdagították a 21. század magyarságát.